

## ◁ KNJIŽEVNA POROČILA. ▷

**Cankar Ivan: Moje življenje:** V Ljubljani, 1920. Natisnila in založila Zvezna tiskarna. 168 str.

Pred leti je bil začel Cankar v podlistku „Slovenskega Naroda“ opisovati svoje življenje. Izšlo je samo 14 podlistkov, njegova biografija do odhoda v Ljubljano v šole, samo otroška leta: „Novelist ne more pisati o svojem življenju. Če je kaj prida, je vsaka novela kos njega samega, kaplja njegove krvi, poteza na njegovi podobi“ (str. 66). Obenem opozarja na osebe iz svojih spisov, ki so meso njegovega mesa, kakor n. pr. „ubogi Jure, ki je hodil po drva v Blatni dol“ ... „nebogljenec Marko, ki je nesel težki križ pred procesijo“ ... „sirotni idealist Peter Novljan iz hiše smrti“ ... Vrsta bi bila lahko še daljša, kakor je skoro nepregledna vrsta Cankarjevih tipov. Čudno, da mu ni prišel v pero ob tej priliki „Kurent“, ki ga vežejo z „Mojim življenjem“ preočitne stilistične vezi. O sebi piše (3): „Spomnim se na stari dom, na zgodnjo mladost, na to prelepo, vso s svetlimi sanjami prepreženo; in takoj se zmislím na peč. Bila mi je visoka in obširna planjava, bila mi je zavetišče v otroških sanjah. Tam sem sedel ter žvečil palec desnice kar ves dan. Lasje so mi bili predolgi, zato mi jih je bila mati povezala v čop, ki me je ščegetal na tilniku. Palec mi je nazadnje obvezala z veliko in debelo cunjo, ki je bila gnusna.“ O Kurentu pa pravi (1): „Komaj je Kurent shodil, je bilo že očitno, da ni za nobeno rabo na svetu. Namesto da bi gazil blato po vseh štirih, ali da bi se valjal v prahu, kakor drugi krščeni otroci, je sedel na peči, gledal debelo ter gulil svoj desni palec, dokler mu ga niso s cunjo obvezali. Rastel je zelo počasi, redil pa se še celo ni; edino lasje so poganjali tako čudežno hitro, da mu jih je mati nazadnje zvezala v šop na temenu...“ O svojem pastirovanju pripoveduje (49): „Slaboten sem bil, preveč zasanjan, preveč samovoljen, za hlapčevsko delo neporaben. Mesec dni ali še ne sem bil za pastirja pri sosedu, ki mi je dal za plačilo obilen kos kruha na dan. Krave so uhajale v deteljo in v hosto; pozabil sem nanje, ležal sem v travi pod tepko in gledal oblake, ki so beli in bežni leteli preko neba.“ O Kurentovem pa (3): „Kurent pa tudi za pastirja ni bil ustvarjen. Namesto da bi se brigal za živino, je ležal v travi in gledal v nebo. Kolikor dalj je gledal, toliko bolj je razložil, da nebó, tista lepa božja plahta, ni privezana in pribita na vekomaj; temveč da neprenehoma gre svojo veličastno pot — sam Bog vedi kam! Gledal je in je zadremal; časih se mu je sanjalo, da ne leži na zemlji, temveč visoko na lepi božji plahti in da gleda zviška na pašo, kjer so se bile očetove in sosedove krave pravkar napotile v deteljo. Ko se je vzdramil, so bile krave resnično v detelji.“

Očividno je, da je v „Kurentu“ dal svoj avtoportret — čudovito se sklada opis fizične in duševne strani v obeh delih — tragično sliko človeka, ki je mešanica Kihota in Pierrota, človek z vedno srečo in nesrečo v srcu, tragična zmes slasti in bolesti, ljubimec, ki svoj objekt tako ljubi, da ga mora včasih naravnost sovražiti. Tej avtobiografiji, po kateri se zbirka imenuje, sledi še 19 črtic, ki nam odpirajo pogled v bistvo Cankarjevega oblikovanja.

Tragična Kurentova zasanjanost je uprta iz današnjega realnega sveta daleč nazaj v oni kozmični kaos, napet od tajnih sil in snujočih usod, kjer se krije življenje s svojimi „brezdanjimi skrivnostmi“ (154), kjer se giblje še neoblikovano, snujoče stvarstvo, kjer še ni razlike med človekom in živaljo, kjer je vse skupaj samo še kreatura, natura, kjer ni še ne radosti ne bolesi, ampak šamo skrivnosten molk, sladek v ustvarjajočem pričakovanju življenja in grozen v pričakovanju smrti, ki je življenju neločljiva posestrima. Sam vase je gledal in se je zgrozil pred vedno novimi prepadi in ugankami, zato se zamakne v kaka-dujevo in sovino oko, za katerim išče življenja in njegovih ugank. Odtod njegova naravnost serafinska ljubezen do živali — do uboge kreature sploh — odtod njegova „Mati“. Dvoje svetov, ki sta se ločila, trči v strašni tragiki „Muh“, ki človeka prevzamejo z nepojmljivo grozo, in kulminira v „Tujem življenju“, ki kaže strašni prepad v naturi: prepad med človekom in — kreaturo! Zavest tragične človeške krivde, ki izvira iz tega, dviga Cankarja visoko nad razne filozofske sisteme. „Neutolaženo in neutolažljivo hlepenje po spoznanju mušice, ki ti je bila sedla na piešo, in po spoznanju Boga, ki te ziblje na dlani, to je tvoje trpljenje od začetka do konca, je tvoj boj, vsebina in pomen vsega tvojega nehanja (str. 154).“

To hlepenje in iskanje se prav jasno kaže v črticah, ki so zbrane v tej knjigi. „Tudi ko bi človek imel tisto moč in tisti pogum, da bi sam posegel v globočino svojega bitja — do dna bi ne segel, ker dna ni. Prepada se odpira do prepada, brez kraja (67).“ Dno, prepada, globina, onstran, nepoznana vesoljnost, kraji, kjer so matere — vse to so značilni in zgovorni kantoni ob oni težki poti, ki jo je prerona! — s Kurentovimi goslimi in Markovim križem! — naš ubogi popotnik, dokler ni „Iz dna“ zajel svojih „Podob iz sanj“. Bile so mu dane šele tedaj, ko je bil prišel tik do onih vrat, za katerimi konča vsako iskanje.

Slast in bolešt, iz katere so te črtice porojene, pretresa čitatelja, ko jih bere. Knjiga je krasen brevir za ljudi, ki Cankarja že poznajo, uvod v njegove „Podobe iz sanj“ in bo odprla oči še marsikom, ki vidi v Cankarju samo domišljivega yagabunda in ciničnega nihilista. *V teh besedah, morda J. A. G.*

*in odgovor dr. Cankarju v "Harvdu" + "Kovčiču" v "Časniku za zgodovino"*

**Sto let slovenske lirike.** Od Vodnika do moderne! Uredil Cvetko Golar. Založila Umetniška propaganda v Ljubljani. [1920.] 159 str. 30 K.

Za Lovrenčičevim „Brstjem“ smo dobili novo antologijo starejše slovenske lirike. V primeri z Lovrenčičevo zbirko pomenja Golarjeva brez dvoma lep napredek. Enotnejše je zasnovana, z bolj izbranim materialom in opremljena sicer s skromnimi, vendar dobrimi podatki o posameznih pisateljih. Tako bo dobro služila predysem Hrvatom in Srbom, da jih seznanj z našo liriko, pa tudi nam samim, posebno šolam.

Urejena je zbirka dobro. Razvrščeni so pesniki kronološko, prispevke posameznih avtorjev pa je zaokrožil urednik v lepe harmonične enote, ki so večinoma uspele in dobro karakterizirajo dotične pisatelje. V prvi vrsti se je pri izbiranju oziral Golar seveda na absolutno estetično vrednost pesmi, zaradi informativne svrhe njegove zbirke pa se je tuintam zadovoljil tudi z relativnim merilom; samo s tega stališča so upravičeni v knjigi pevci, kakor n. pr. Slomšek, Potočnik, Zakelj, Trstenjak, Umek in še ta ali drugi.

Glede meje, katero je postavil Golar med moderno in predmoderno, bi se dalo seveda prerekati. Ako je izločil iz moderne Meška in Poljančevo in ju prištel